



## Modern Türklük

### Araştırmaları Dergisi

Cilt 17, Sayı 3(Eylül 2020), ss. 439-458

DOI: 10.1501/MTAD.17.2020.3.23

Telif Hakkı©Ankara Üniversitesi

Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi

Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü

## MAKALE

# Budizmin Faxiang Ekolüne İlişkin Eski Uygurca Belgeler (18. Bölüm, 22-25. Yapraklar)

Uğur Uzunkaya 

*Erzurum Teknik Üniversitesi(Erzurum)*

### ÖZET

Budizmin Mahāyāna felsefi kavrayışından Mādhyamaka ve Yogācāra adında iki temel ekol ortaya çıkmıştır. Mādhyamaka 'orta yol' ekolünün temel kavramını 'boşluk' oluştururken, Yogācāra 'yoga uygulaması' ekolünde hakikat mutlak şuurdur. Yogācāra'dan Çinli seyyah ve keşiş Xuanzang'ın (玄奘) (602-664) temellerini attığı - daha sonraları Yeni Yogācāra olarak da anılacak - Faxiang (法相宗) ekolü ortaya çıkmıştır. Vasubandhu'nun Triṃśikā-vijñaptimātratā adlı eseri ve bu eser üzerine yazılan tefsirler temelinde Xuanzang, Cheng weishi lun (成唯識論) 'Mutlak Şuur Nazariyesi Hakkında Hitabe' adlı Faxiang ekolünün temel felsefesini ortaya koyan eserini kaleme almıştır. Bu yazının esasını oluşturan Budizmin Faxiang ekolüne ilişkin fragmanlar, daha önce neşredilmemiştir ve bugün Berlin Brandenburg Bilimler Akademisi Turfan Koleksiyonu'nda sırasıyla U 1317 ([T I] 10), U 1338 ([T I] 11), U 1367 ([T I] 12) ve U 1366 ([T I] 13) arşiv numaralarıyla korunmaktadır. Bu metin parçaları Budizmin Faxiang ekolüne ait en az otuz bölümden oluşan bir derleme eser olarak tanımlanabilecek bir yazma eserin 18. bölümünün 22., 23., 24. ve 25. yapraklarını oluşturmaktadır. Bu yazı yukarıda zikredilen fragmanların yazı çevirilerini ve harf çevirilerini, Türkiye Türkçesine aktarmalarını, metne ilişkin notlarını ve dizin-sözlüğünü içermektedir.

### ANAHTAR SÖZCÜKLER

Eski Uygurca, metin neşri, Budizm, Faxiang ekolü.

#### ABSTRACT

Two main schools, namely Mādhyamaka and Yogācāra developed from the philosophical conception of Mahāyāna Buddhism. While the basic concept of the Mādhyamaka school meaning 'middle way' forms the 'emptiness', the essential thought in Yogācāra school 'yoga practice' is consciousness-only. Faxiang (法相宗) school - later referred to as the New Yogācāra - emerged from Yogācāra school and it was founded by Chinese pilgrim and monk Xuanzang (玄奘) (602-664). On the basis of Vasubandhu's Triṃśikā-vijñaptimātratā and its commentaries, Xuanzang wrote the basic philosophy of the Faxiang school named Cheng weishi lun (成唯識論) 'Discourse on the Theory of Consciousness-Only'. The fragments relating to the Faxiang school of Buddhism, which form the basis of this article, have not been published before, and they are preserved with the archive number U 1317 ([T I] 10), U 1338 ([T I] 11), U 1367 ([T I] 12) and U 1366 ([T I] 13) at the Turfan Collection in the Berlin Brandenburg Academy of Sciences and Humanities. These fragments are from the 22nd, 23rd, 24th and 25th leaves of the 18th chapter of a manuscript related to the Faxiang school of Buddhism that can be described as a compilation of at least thirty sections. This paper contains the transcription and transliteration of aforementioned Old Uyghur fragment, translations into Turkish, notes and glossary with an analytical index.

#### KEYWORDS

Old Uyghur, text edition, Buddhism, Faxiang school.

## 1. Giriş

Asya dinler tarihinde önemli bir yere sahip olan Budizmin Mahāyāna felsefi kavrayışından gelişen Mādhyamaka ve Yogācāra adında iki temel ekol vardır. Mādhyamaka 'orta yol' veya bir diğer adıyla Śūnyatāvāda'nın 'boşluk öğretisi' temelleri Nāgārjuna ve Āryadeva tarafından atılmıştır. Mādhyamaka ekolünün temel kavramı 'boşluk'tur. Her şey boşluk ile nitelendirilmektedir, her şey hem boştur hem de mutlak öze sahip değildir. Theravāda ekolündeki her şeyin kökeninin gerekçelere ve koşullara bağlı olduğu düşüncesinin tam tersine, Mādhyamaka'da her şey boş olarak kabul edildiğinden herhangi bir şeye de bağlanılmamalıdır. Bu düşünceye göre "Hiçbir şey ne meydana gelir, ne de herhangi bir şeyi yok eder. Hiçbir şey sonsuz değildir, sonu olmayan hiçbir şey de yoktur. Hiçbir şey aynı değildir, farklı da değildir. Hiçbir şey ne bir tarafa taşınır, ne de hiçbir şey herhangi bir şeyi bir tarafa taşır." (Ch'en 1973: 84). Yogācāra 'yoga uygulaması' ekolü aynı zamanda Vijñānavāda '(Mutlak) Şuur Ekolü', Cittamātra 'Mutlak Şuur' ve Vijñaptimātra 'Mutlak Şuur' gibi adlarla da anılır (krş. Siderits 2007: 147). Bu ekolde hakikat mutlak şuurdur ve ekol "meditasyona yönelik uygulamalara, epistemolojiye ve mantık bilimine odaklanır" (Makeham 2013: 2). Mādhyamaka hakikatı kavrama yolunda Orta Yol düşüncesini öne sürerken ve "hakikate analitik ve diyalektik yaklaşımda *prajñā* (bilgi) vurgusu yaparken, Yogācāra *samādhi* (meditasyona ilişkin yoğunlaşma)

ve duyumsal olgulardan şuuru geri çekme vurgusu yapar.” (Harvey 2013: 129). Yogācāra’dan Çinli seyyah ve keşiş Xuanzang’ın (玄奘) (602-664) temellerini attığı - daha sonraları Yeni Yogācāra olarak da anılacak olan - Faxiang (法相宗) ekolü ortaya çıkmıştır. Faxiang ekolü esasen Yogācāra’nın kurucuları Asaṅga ve Vasubandhu’nun eserleri temelinde oluşmuştur. Vasubandhu’nun *Triṃśikā-vijñaptimātratā* adlı eseri ve bu eser üzerine yazılan tefsirler temelinde Xuanzang, *Cheng weishi lun* (成唯識論) ‘Mutlak Şuur Nazariyesi Hakkında Hitabe’ adlı Faxiang ekolünün temel felsefesini ortaya koyan eserini kaleme almıştır. Faxiang ekolünün temel fikrini “bütün dünyanın mutlak bir tasavvur olduğu” (Ch’en 1973: 321) düşüncesi oluşturur. Bununla birlikte Faxiang ekolü “dış dünyanın şuurumuzun bir yaratımı olduğunu, esasen dış dünyanın mevcut olmadığını, iç tasavvurun sanki dış dünyaymış gibi bir görünüm sunduğunu, bütün dış dünyanın ancak bir yanılsama olduğunu” (Ch’en 1973: 321) iddia eder.

Bu yazının esasını oluşturan ve daha önce neşredilmemiş fragmanlar bugün Berlin Brandenburg Bilimler Akademisi Turfan Koleksiyonu’nda sırasıyla U 1317 ([T I] 10), U 1338 ([T I] 11), U 1367 ([T I] 12) ve U 1366 ([T I] 13) arşiv numaralarıyla korunmaktadır. Bu metin parçaları Budizmin Faxiang ekolüne ait en az otuz bölümden oluşan bir derleme eser olarak tanımlanabilecek bir yazma eserin 18. bölümünün 22., 23., 24. ve 25. yapraklarını oluşturmaktadır. Özertural, bütün bu fragmanlara yeri tespit edilebilen, ancak tanımlanamamış metinler başlığında (2012: 245-247) yer verir. Fragmanlar hakkında bahsedilecek olunursa, 18. bölümünün 22. yaprağını oluşturan U 1317’nin ([T I] 11) ön sayfasında 8, arka sayfasında ise 7 satır mevcut olup ön ve arka satırlarda ilk beş satır sonrası ciddi bir şekilde hasar vardır.<sup>1</sup> Bu fragmanın arka yüzünde *säkiz y(e)g(i)rminç ülüş iki otuz* ‘18. bölüm, 22. (yaprak)’ numaralandırması vardır. 18. bölümünün 23. yaprağını oluşturan U 1338’in ([T I] 11) ön sayfasında 8, arka sayfasında ise 7 satır mevcut olup ön sayfanın son satırında yalnızca bir harf kalıntısı mevcuttur.<sup>2</sup> Bu fragmanın arka yüzünde ayrıca *säkiz y(e)g(i)rminç ülüş üç otuz* ‘18. bölüm, 23. (yaprak)’ numaralandırması vardır. 18. bölümünün 24. yaprağını oluşturan U 1367’nin ([T I] 12) ön sayfasında 8, arka sayfasında ise 7 satır mevcut olup ön sayfanın son satırında bir harf kalıntısı mevcuttur.<sup>3</sup> Bu fragmanın arka yüzünde ayrıca *säkiz y(e)g(i)rminç ülüş dört otuz* ‘18. bölüm, 24. (yaprak)’ numaralandırması mevcuttur. 18. bölümünün 25. yaprağını

<sup>1</sup> Fragmana ilişkin katalog bilgisi için bk. Özertural 2012: 245, katalog nr. 290.

<sup>2</sup> Fragmana ilişkin katalog bilgisi için bk. Özertural 2012: 245-246, katalog nr. 291.

<sup>3</sup> Fragmana ilişkin katalog bilgisi için bk. Özertural 2012: 246-247, katalog nr. 292.

oluşturan U 1366'nın ([T I] 13) ön ve arka sayfasında 8 satır mevcut olup ön sayfanın son satırında bir harf kalıntısı mevcut iken arka sayfada sadece bir harf tespit edilebilmiştir.<sup>4</sup> Bu fragmanın da arka yüzünde *säkiz y(e)g(i)rminç üliş beş otuz* '18. bölüm, 25. (yaprak)' numaralandırması bulunmaktadır. Bu yazı yukarıda zikredilen fragmanların yazı çevirilerini ve harf çevirilerini, Türkiye Türkçesine aktarımlarını, metne ilişkin notlarını ve dizin-sözlüğünü içermektedir. Çalışmanın yazı çevirimi ve harf çevirimi kısmında *Uigurisches Wörterbuch*'da belirlenen yazı çevirimi ve harf çevirimi ilkeleri esas alınmıştır (Röhrborn 1977-1998: 9-10 ve 13-14; Röhrborn 2010: XXXIII-XXXV). Fragmanların Türkiye Türkçesine aktarımları kısmında mümkün mertebe Eski Uygurca metne sadık kalınmıştır. Çalışmanın açıklamalar kısmında hem Budizmi hem de Türk dilini ilgilendiren kavramlara değinilmiştir, metnin Budist külliyyattaki yeri ve Çince eş değer metni tespit edilemediğinden Eski Uygurca ve Çince mukayeseli okuma gerçekleştirilememiştir. Yazının dizini analitik bağlamlı dizindir ve metinde geçen bütün bütünlüklü sözcükler bu kısma dâhil edilmiştir. Bu yazı yine 18. bölüme ilişkin diğer fragmanların neşriyle devam edecektir.

## 2. Eski Uygurca Metnin Yazı Çevirimi ve Harf Çevirisi

U 1317 ([T I] 10)

18. bölüm, 22. yaprak

ön

- (01) 1 biliglig ulug yarukın yarumakka tägdim ,,  
pylyklyk 'wlrwq y'rw äyn y'rw m'q ä' t'kdym ,,
- (02) 2 beşinç ädgü ,, ädgü ögli ärsär ,, tükäl  
pysynç 'dkw ,, 'dkw 'wykly 'rs'r ,, twyk'l
- (03) 3 bilgä biliglig y(a)ruk yula tamturdaç  
pylk' pylyklyk yrwq ywl' t'mtwrd'çy
- (04) 4 ärür ,, kim m(ä)n ädgü ,, ädgü öglilär ugu-  
'rwr ,, kym mn 'dkw ,, 'dkw 'wykly l'r 'wq

<sup>4</sup> Fragmana ilişkin katalog bilgisi için bk. Özertural 2012: 247, katalog nr. 293.

- (05) 5 [rnta] ... .. biliglig ulug yaruk  
 // // ... .. pylyklyk 'wlvq y'rwq
- (06) 6 ... .. ädgü  
 ... .. ync' dkw
- (07) 7 ... .. biliglig  
 ... .. pylyklyk
- (08) 8 ... .. ädgü ädgü<sup>5</sup>  
 ... .. 'dkw 'dkw

arka

- säkiz y(e)g(i)rminç ülüş iki otuz ,,  
 s'kyz ykrmync' wylwş 'yky 'wtwz ,,
- (09) 1 ... tetirlär tep tesär ,, k(a)ltı t(ä)ñri  
 çysy tytyr l'r typ tys'r ,, qilty tkry y
- (10) 2 t(ä)ñrisi burhan m(a)hasmaç atl(i)g sudurta  
 tkrysypwrq'n mç'sm'ç''tlq swdwr t'
- (11) 3 ädgü ädgü öglilärkä umug mag tutmak  
 'dkw 'dkw 'wykly l'rk' 'wmwq 'yn'q twtm'q
- (12) 4 ugunnta toyınlar a ,, kimlär birök [ä]d[ğü]  
 'wqwrynt' twyyn l'r' ,, kym l'r pyrwk /d//
- (13) 5 ädgü öglilärkä yak[n] ... ..  
 'dkw 'wykly l'rk' y'qy/
- (14) 6 tutsarlar ... ..  
 twts'r l'r ... ..
- (15) 7 nomug aşid ... ..

<sup>5</sup> Bu sözcük kağıdın satır çizgileri dışına yazılmıştır.

nwmwq 'şyd.....

U 1338 ([T I] 11)

18. bölüm, 23. yaprak

ön

- (16) 1 ädgü ädgü öglilärig nätägin küsäyür-  
'dkw 'dkw 'wykly l'ryk n't'kyn kwys'ywr
- (17) 2 lâr ärki tep tesär „ k(a)lti munta bodis(a)t(a)v-  
l'r 'rky typ tys'r „ q̄lty mwnt' pwdystv
- (18) 3 lar [ädg]ü ädgü öglilärig bo ärsär mäniñ  
l'r //w 'dkw 'wykly l'ryk pw 'rs'r m'nynk
- (19) 4 ädgülüg [i]şimdä köñültäşim ol tep  
'dkw lwk //şym d' kwnkwlt'şym 'wl typ p
- (20) 5 ..... yiltizlärig örit-  
..... ylytyz l'ryk 'wryt
- (21) 6 ..... [ädg]ü ädgü öglilärig<sup>6</sup>  
..... //w 'dkw 'wykly l'ryk
- (22) 7 ..... k(a)lti  
..... q̄lty
- (23) 8 .....  
..... /

arka

säkiz y(e)g(i)rminç ülüş üç otuz „

s'kyz ykrmync' 'wylwş 'wyç 'wtwz „

- (24) 1 ärki tep tesär „ k(a)lti munta bodis(a)t(a)vlar  
'rky typ tys'r „ q̄lty mwnt' pwdystv l'r

<sup>6</sup> <ögli> satırın üstüne yazılmıştır.

- (25) 2 ädgü ädgü ögliläriḡ bo ärsär mäniḡ  
'dkw 'dkw 'wykly l'ryk pw 'rs'r m'nynk
- (26) 3 paramitliḡ yorıkımnıḡ ünüşiḡä  
p'r'myt lyq ywryqym nynk 'wynwşynk'
- (27) 4 tägürdäçim ol tep küsäyür[lilär] ,, yetinç  
t'kwrđ'çym 'wl typ kwys'ywr /r ,, yytyñç
- (28) 5 yeväḡläriḡ ... ..  
yyv'k l'ryk ... ..
- (29) 6 ädgü ädgü öḡ[lilär] ... ..  
'dkw 'dkw 'wyk/// ... ..
- (30) 7 l'r /// ... ..  
l'r /// ... ..

U 1367 ([T I] 12)

18. bölüm, 24. yaprak

ön

- (31) 1 köñülläriḡ kınturup evtitip ädgü ädgü  
kwnkwl l'ryn çyntwrwp 'vtytyp 'dkw 'dkw
- (32) 2 ögliläriḡ küsämäkläriniḡ ugrayu  
'wykly l'ryk kwys'm'k l'ry nynk 'wqr'yw w
- (33) 3 tıltag<sup>7</sup> yänä antaḡ ärür ,, kim ol äñilki  
tylt'qy y'n' 'nt'q 'rwr ,, kym 'wl 'nk'ylyky
- (34) 4 yarırta burhan kutırta köñül öritdäçi  
y'nykyrty pwrq'n çwtynk' kwnkwl 'wrytd'çy
- (35) 5 bodis(a)t(a)[v] ... .. [t]örlüḡ bolurlar ,, bir  
pwdyst/ ... .. /wyrłwk pwlwr l'r ,, pyr

<sup>7</sup> tıltag sözünde <l> harfinin çengeli yazmada tahrip olmuştur.

- (36) 6 ..... ikinti birtäm  
..... 'ykynty pyrt'm
- (37) 7 ..... „k(a)ltı  
...../r „qlytý
- (38) 8 .....  
.....l

arka

- säkiz y(e)g(i)rminç ülüş tört otuz „  
s'kyz ykrmyñç 'wylwş twyrt 'wtwz „
- (39) 1 ... täg ançulayu yañı bodis(a)t(a)vlar  
'dmyş t'k ''ñçwl'yw y'nky pwdystv l'r
- (40) 2 ymä „ äñilki yañırtı burhan kutn-  
ym' „ ''nk'ylyky y'nkyrty pwrq'n qwtyn
- (41) 3 ga köñül öritmişlärin odugın sakın  
k' kwñkw l'wrytmyş l'ryn 'wdwqyn s'qyn
- (42) 4 küyü küzätgü tutup „ artokruk (*oku*: artokrak) takı ä[d]gü  
kwyw kwyz 'dkw twtwp „ 'rtwqrwq t'qy '/kw
- (43) 5 ädgü ögliläminj .....  
'dkw 'wykly l'r nynk ...../yky
- (44) 6 üzä „ ol .....  
'wyz' „ 'wlky.....
- (45) 7 ... üçün .....  
l'r 'wyçwn .....

U 1366 ([T I] 13)

18. bölüm, 25. yaprak



ön

- (46) 1 ilkisizdinbärü nizvanılıg ağır uuka  
'ylkysyz dynp'rw nyz v'ny lyq ''qyr 'ww ä'
- (47) 2 basıkıp odunmaksız süçig uun udımış  
p'syqyp 'wdwnm'qsyz swyçyk 'wwn 'wdymyş
- (48) 3 *tml*(u)glar arasınta ,, yalnız k(ä)ntü öz-  
*tynlq l'r ''r'synt' ,, y'lnkwz kntw 'wyz*
- (49) 4 läri ançak(u)ya baş kötürüp odunup ,, ,,  
l'ry ''nç 'qy' p'ş kwytwrwp 'wdwnwp ,, ,,
- (50) 5 ... .. burhan kutıña köñül  
//// ... .. pwrq'n qwtynk' kwnkwł
- (51) 6 ... .. inçip takı ol  
... .. /ynçyp t'qy 'wl
- (52) 7 ... .. [bilg]ä bilig  
... .. ////' pylyk
- (53) 8 ... ..  
... .. /

arka

- säkiz y(e)g(i)rminç ülüş beş otuz ,,  
s'kyz ykrmync' wylwş pys'wtwz ,,
- (54) 1 inçip yänä ol bodis(a)t(a)vlar takı ymä  
'ynçyp y'n' 'wl pwdystv l'r t'qy ym'
- (55) 2 ol üdtä öz eltinü umaguka korkmak  
'wl 'wydt' 'wyz 'yltynw 'wm'qw ä' qwrqm'q
- (56) 3 yavız at küükä korkmak ,, ölümkä  
y'vyz ''t kww k' qwrqm'q ,, 'wylwm k'
- (57) 4 korkmak ,, üç y(a)vlak yolka korkmak ,,

- q̄wrqm'q̄,, 'wyçyvl'q ywl q̄' q̄wrqm'q̄,,  
(58) 5 kuvrag ara kirdüktä *korkmak* ... ..  
q̄wvr'q''r' kyrdwkt' q̄wrqm'q̄''... ..  
(59) 6 türlüg korkınç ... ..  
twyrlwk q̄wrq̄ynç ... ..  
(60) 7 bolmazlar ... ..  
pwlm'z'l'r ... ..  
(61) 8 ... ..  
q̄... ..

### 3. Eski Uygurca Metnin Türkiye Türkçesine Aktarması

U 1317 ([T I] 10) (ön)

(01) bilgili, büyük ışığı parılda(t)maya eriştim. (02) Beşinci: İyi niyet sahipleri (Skt. *kalyāṇamitra*) (söz konusu olduğunda) ise, (03) bilgelik parlak meşale(yi) yakacaktır. (04) Öyle ki ben iyi niyet sahipleri (Skt. *kalyāṇamitra*) bahsinde (05) ... bilgili büyük ışık (06) ... iyi (07) ... bilgili (08) ... iyi

U 1317 ([T I] 10) (arka)

[on sekizinci bölüm, yirmi ikinci (sayfa)] (09) ...dır diye denirse, öyle ki Tanrılar (10) Tanrısı Buddha, *Mahāsamāja* adlı *sūtrada* (Skt. *Mahāsamāja-sūtra*) (11) iyi niyet sahiplerine (Skt. *kalyāṇamitra*) umudu elde tutma (12) bahsinde, ey rahipler kim ancak (13) iyi niyet sahiplerine (Skt. *kalyāṇamitra*) yakın ... (14) tutsalar ... (15) öğretiyi işit...

U 1338 [(T I) 11] (ön)

(16) iyi niyet sahipleri (Skt. *kalyāṇamitra*) acaba nasıl arzu ederler (17) denirse, söyle ki burada Bodhisattvalar (18) iyi niyet sahiplerini (Skt. *kalyāṇamitra*) bu benim (19) hayırlı işimde hemfikirimdir diyerek (20) ... esasları yükselt... (21) iyi niyet sahipleri (Skt. *kalyāṇamitra*) (22) ... öyle ki (23) ...

U 1338 [(T I) 11] (arka)

[on sekizinci bölüm, yirmi üçüncü (sayfa)] (24) acaba denirse, yani burada Bodhisattvalar (25) iyi niyet sahiplerini (Skt. *kalyāṇamitra*) bu benim (26) erdemli seyrimin ortaya çıkmasına (27) eriştireceğim diye arzu ederler. Yedinci (28) donanım

... (29) iyi niyet sahipleri (Skt. *kalyāṇamitra*) ... (30) ...

U 1367 ([T I] 12) (ön)

(31) kalplerini esinlendiren, teşvik eden ve iyi niyet sahiplerini (Skt. *kalyāṇamitra*) (32) arzulayan hususî (33) sebep yine bu şekildedir. Öyle ki o birinci (34) yeniden Buddha kutsallığına gönül yükseltecek (35) Bodhisattva ... türlü olurlar. Bir (36) ... ikinci bütün (37) ... öyle ki (38) ...

U 1367 ([T I] 12) (arka)

[on sekizinci bölüm, yirmi dördüncü (sayfa)] (39) ... gibi bu şekilde yeni Bodhisattvalar (40) da, birinci yeniden Buddha kutsallığına (41) gönül yüceltmişlerle uyanmış (42) koruyup gözeterek, daha çok da iyi niyet (43) sahiplerinin (Skt. *kalyāṇamitra*) ... (44) ile o ... (45) ... için ...

U 1366 ([T I] 13) (ön)

(46) ezelden beri tutkulu, ağır uykuya (47) dalıp uyanmasız tatlı uykuya dalmış (48) canlılar arasında yalnız kendileri (49) böylece baş kaldırıp uyanarak (50) ... Buddha kutsallığına gönül (51) ... bu şekildedir. (52) ... bilgelik (53) ...

U 1366 ([T I] 13) (arka)

[on sekizinci bölüm, yirmi beşinci (sayfa)] (54) böylece yine o Bodhisattvalar da (55) o vakitte kendi kendini geçindiremeyeceğinden korkma, (56) kötü şöhretten korkma, ölümden (57) korkma, üç kötü yoldan korkma, (58) topluluk arasına girmekten korkma (59) türlü korku ... (60) olmazlar ... (61) ...

#### 4. Eski Uyurca Metne İlişkin Notlar

**(02) ädgü ädgü ögli:** EUyg. *ädgü ädgü ögli* 'iyi düşünen / iyi niyet sahipleri' ifadesi Skt. *kalyāṇamitra* (Monier-Williams 1899: 263b; Edgerton 1953: 174a) ve Çin. 善知識 *shan zhishi* 'iyi ve faziletli arkadaş' (DDB; JEBD 1979: 335b) karşılığındadır, ayrıca krş. *ädgü öglilärkä tuşsarlar* Wilkens 2007: 90<sup>615</sup>.

**(10) m(a)hasmaç atl(i)g sudur+ta:** EUyg. *m(a)hasmaç atl(i)g sudur*, Skt. *Mahāsamāja-sūtra* ve Çin. 大會經 *dahui jing* karşılığındadır, krş. *ilkidä ärtmiş burhanlar m(a)hasmaç atl(i)g sudurug nomladılar* Tekin 1980: 139<sup>50v11-13</sup>.

**(19) köñültäş+im:** Yapısı *köñül+täş* olarak açıklanabilecek sözcük 'hemfikir, kafadar' olarak anlamlandırılmaktadır (Clouston 1972: 732b; Nadalyayev vd. 1969: 316b; Erdal 1991: 119).

**(26) paramit+lıg:** EUyg. *paramit* 'fazilet, erdem', Toharcanın A diyalektinde *pāramit* (Poucha 1955: 167), Toharcanın B diyalektinde *pāramit* (Adams 2013: 392) ~ *paramit*

(Adams 2013: 380) şeklinde tespit edilmiş olup Skt. *pāramitā*'ya (Monier-Williams 1899: 619c; Edgerton 1953: 341b) dayanmaktadır.

**(31-33) köñüllärin kınturup evtitip ädgü ädgü ögliläriğ küsämäklärinin ugrayu tı/tağı yänä antag ärür:** Bu ifade ve tercümesi için bk. Özertural ve Röhrborn 2020: 67.

**(31) evtitip:** Sözcüğün yapısı *Uigurisches Wörterbuch'* da *ev(i)t-it-* şeklinde açıklanmış ve '(kalbini) teşvik, harekete geçirmek' olarak anlamlandırılmıştır (Özertural ve Röhrborn 2020: 67). Esasen sözcük kökeni itibarıyla *evit-* 'acele etmek, koşmak' fiiline dayanır (Özertural ve Röhrborn 2020: 67). Burada *evtit-* fiili ise yaygın olarak 'zahmete sokmak, eziyet etmek' şeklinde anlamlandırılan *kıntur-* ile birlikte mecazen 'harekete geçirmek' anlamını kazanmıştır. Bu *evtit-* ifadesi aynı zamanda *Altun Yaruk* metninde de bir kez tanıklanmıştır: *ävotitgülläri tavoratguları ugraymıta ötrü baştımkı orondakı bodis(a)t(a)vlarığ* (Wilkens 2001: 119<sup>0238</sup>). Her iki durumda da ilgili ifade aynı anlamda tanıklanmıştır.

**(41) odugın sakın:** EUyg. *odug sak* 'uyanık, dikkatli' ikilemesi ve kökeni için bk. Ölmez 1998: 39.

**(47-48) nizvanılığ ağır uuka basıkıp odunmaksız süçig uun udımış:** Benzer bir ifade için krş. *bo y[ertinçü]d[äki tml(i)g]llar nizvanılığ uuka basıtıp odunmaksız süçig uun uduyurlar* Röhrborn 1991: 76-77<sup>795-799</sup>.

**(55)** Bu satırdan sonra EUyg. metinde Bodhisattva yoluna yeni girenlerin beş korkusu söz konusudur. Bu beş korku Çin. 五怖畏 *wu buwei* '(Bodhisattvaları etkileyen) beş korku' (DDB; Soothill ve Hodous 1937: 118a) karşılığındadır.

**(55) öz eltinü umaguka korkmak:** Budizmdeki beş korkudan ilki olan EUyg. *öz eltinü umaguka korkmak*, Çin. 不活畏 *bu huowei* 'geçim kaynaklarının yoksunluğundan korkma' (DDB; Soothill ve Hodous 1937: 107b) ve Skt. *ajñvikā-bhaya* (Hirakawa 1997: 47b; DDB) karşılığındadır. Bu ifadenin bir başka EUyg. tercümesi için bk. *öz endirmäkkä* Shōgaito 2003: 322<sup>91-92</sup>.

**(56) yavız at küükä korkmak:** Budizmdeki beş korkudan ikincisi olan EUyg. *yavız at küükä korkmak*, Çin. 惡名畏 *emینگwei* 'kötü itibardan korkma' (DDB) ve Skt. *aśloka-bhaya* (Hirakawa 1997: 487a; DDB) karşılığındadır. Bu ifade için ayrıca bk. *yavız atka* Shōgaito 2003: 322<sup>92</sup>.

**(56-57) ölümkä korkmak:** Budizmdeki beş korkudan üçüncüsü olan EUyg. *ölümkä korkmak*, Çin. 死畏 *sıwei* 'ölüm korkusu' (DDB) ve Skt. *maraṇa-bhaya* (Hirakawa 1997: 690b; DDB) karşılığındadır. Bu ifade için ayrıca bk. *ölümkä* Shōgaito 2003: 322<sup>92</sup>.

**(57) üç y(a)vlak yolka korkmak:** Budizmdeki beş korkudan dördüncüsü olan EUyg. *üç y(a)vlak yolka korkmak*, Çin. 惡道畏 *edaowei* 'cehenneme düşme korkusu' (DDB) ve

Skt. *durgati-bhaya* (Hirakawa 1997: 488b; DDB) karşılığındadır. Bu ifade için ayrıca bk. 三 *yavrlak yolka* Shōgaito 2003: 322<sup>92</sup>.

(58) **kuvrag ara kirdüktä korkmak**: Budizmdeki beş korkudan beşincisi olan EUyg. *kuvrag ara kirdüktä korkmak*, Çin. 大衆威德畏 *dazhong weide wei* 'büyük bir kitleye konuşma korkusu / bir meclisten korkma' (DDB; Soothill ve Hodous 1937: 95) ve Skt. *parsac-chāradya-bhaya* (Hirakawa 1997: 328b; DDB) karşılığındadır. Bu ifadenin bir başka EUyg. tercümesi için bk. *ulug kuvragınñ [çoğınñ yalınñal] korkmak* Shōgaito 2003: 322<sup>92,93</sup>.

(59) **korkınç**: Bu sözcükte sonra satır *aymıç* sözü ile tamamlanabilir.

## 5. Dizin ve Sözlük

### A

**a** 'ey, seslenme sözcüğü' *toymnar a* 12

**agir** 'derin' *a. uuka basıkıp* 46

**ançak(t)ya** 'böylece' *a. baş kötürüp* 49

**ançulayu** 'bu şekilde' *a. 39*

**antag** 'böyle, bu şekilde' *a. ärür* 33

**ara** 'ara' *kuvrag a. kirdüktä korkmak* 58

**arasınta** 'arasında' *tml(t)glar a. 48*

**artokruk** (*oku: artokrak*) 'daha çok' *a. takı* 42

**at** 'ad, isim' *yavız a. küükä korkmak* 56

**at(t)g** 'adlı, isimli' *m(a)hasmaç a. sudurta* 10

### B

**basık-** 'dalmak' *agir uuka b.-ıp* 47

**baş** 'baş' *b. kötürüp* 49

**beşinç** 'beşinci' *b. 2*

**bilgä, [bilglä]** 'bilge' *b. bilig 52; b. biliglig 3*

**bilig** 'bilgi' *[bilglä] b. 52*

**biliglig, biliglig** 'bilgili' *b. 1, 5, 7; bilgä b. 3*

**bir** 'bir' *b. 35*

**birök** 'ancak, fakat' *b. 12*

**birtäm** 'bütün, hep' *b. 36*

**bo** 'bu' *b. ärsär 18, 25*

**bodis(a)(t)(a)v, bodis(a)(t)(a)[v]** < Soğd. *pwδyystβ, pwtystβ* < Skt. *bodhisattoa* *b. 35; b.+lar 39, 54; b.+lar ädgü ädgü öglilärig bo ärsär 24; b.+lar [ädglü ädgü öglilärig bo ärsär 17*

**bol-** 'olmak' *b.-mazlar* 60; *b.-urlar* 35

**burhan** < Çin. 佛 *fo* 'Buddha' ve Tü. *han* 'Buddha' *b. kutıña* 34, 40, 50; *t(ä)ñri t(ä)ñrisi* b. 10

Ä

**ädgü**, [ä]d[**gü**], [äd**g**ü], [äd**g**ü], [äd**g**ü] 'iyi' ä. 6; ä. ä. 8; ä. ä. ögli 2, 4; ä. ä. öglilär] 29; ä. ä. ögliläriğ 16, 18, 21, 25, 31; ä. ä. öglilärkä 11, 12, 13; ä. ä. öglilärniñ 42, 43

**ädgülüğ** 'iyi, hayırlı, faydalı' *mäniñ ä. [i]şimdä* 19

**äñilki** 'birinci' ä. 33, 40

**är-** 'yardımcı eylem, -dır; olmak' *antağ ä.-ür* 33; *bo ä.-sär* 18, 25; *ädgü ädgü ögli ä.-sär* 2; *tanturdaçı ä.-ür* 4

**ärki** 'acaba' ä. *tep tesär* 17, 24

**äşid-** 'iştirmek' *nomuğ ä.* 15

E

**eltin-** '(kendi kendini) geçindirmek' *öz e.-ü umaguka korkmak* 55

**evtit-** 'teşvik etmek, harekete geçirmek' *kanturup e.-ip* 31

I

**inag** 'umut' *umuğ i.* 11

İ

**ikinti** 'ikinci' *i.* 36

**ilkisizdinbärü** 'ezelden beri' *i.* 46

**inçip, inçip** 'böylece, bu şekilde' *i.* 51, 54

[i]ş 'iş' *mäniñ ädgüülüğ i.+imdä* 19

K

**k(a)ltı** 'şöyle ki' *k.* 9, 17, 22, 24, 37

**k(ä)ntü** 'kendi' *k. özläri* 48

**kantur-** 'ilham vermek, esinlendirmek' *k.-up evtitip* 31

**kim** 'kim, öyle ki' *k.* 4, 33; *k.+läir* 12

**kir-** 'girmek' *kuvrag ara k.-düktä korkmak* 58

**korkınc** 'korku, tehlike' *k.* 59

**korkmak, korkmak** 'korku, korkma' *kuvrag ara kirdüktä korkmak* 58; *öliümkä k.* 57; *öz eltini umaguka k.* 55; *üç y(a)rlak yolka k.* 57; *yavız at küükä k.* 56

**könjül** 'gönül, kalp' *k.* 50; *k. öritdäçi* 34; *k. öritmişlärin* 41; *k.+lärin kanturup evtitip* 31

**könjültäş** 'gönüldaş, hemfikir' *mäniñ ädgüülüğ [i]şimdä k.+im ol* 19

**kötür-** 'kaldırmak' *baş k.-üp* 49

**kut** 'kutsallık' *burhan k.+ıña* 34, 40, 50

**kuvrag** 'topluluk' *k. ara kirdüktä korkmak* 58

**kü-** 'korumak, gözetmek' *k.-yü küzätgü tutup* 42

**küsä-** 'dilemek, istemek' *nätägin k.-yürlär* 16; *k.-yür[ülär]* 27

**küsämäk** 'dileme, isteme, arzu etme' *k.+lärinin* 32

**küü** 'ad, nam, ün' *yavız at k.+kä korkmak* 56

**küzätgü** 'koruma, gözetme' *küyü k. tutup* 42

**M**

**m(ä)n** 'ben' *m.* 4

**mänin** 'benim' *m. ädgülüg [i]şimdä* 18; *m. paramitlig yorikminin ünüşinjä* 25

**m(a)hasmaç** << Skt. *Mahāsamāja-sūtra* 'bir eser adı' *m. atl(ı)g sudurta* 10

**munta** 'burada' *k(a)ltı m.* 17, 24

**N**

**nätägin** 'nasıl' *n. küsüyürlär* 16

**nizvanilig** < Soğd. *nyzβ'ny(y), nyzβ'n'k* (~ Skt. *kleśa*) + Tü. +*lıg* 'ihtiraslı, tutkulu' *n. ağır uuka basıkap* 46

**nom** < Soğd. *nom* 'öğreti' *n.+ug üşid* 15

**O**

**odug** 'uyanık' *o.+m sakm* 41

**odun-** 'uyanmak' *baş kötürüp o.-up* 49

**odunmaksız** 'uyanmasız' *o. süçig uun udımış* 47

**ol** 'o, işaret sıfatı; -dır, kopula' *o.* 44, 51; *o. bodis(a)t(a)olar* 54; *o. āñilki yanırta burhan kutıña köñül öritdäçi* 33; *o. üdtä* 55; *mänin ädgülüg [i]şimdä köñültäşim o. tep* 19; *mänin paramitlig yorikminin ünüşinjä tögürdäçim o. tep* 27

**Ö**

**ögli** 'düşünen' *ädgü ädgü ö.* 2; *ädgü ädgü ö.+lär* 4; *ädgü ädgü ö.+[lär]* 29; *ädgü ädgü ö.+lärig* 16, 25, 32; *[ädg]ü ädgü ö.+ lärig* 18; *[ädg]ü ädgü ö.+ lärig* 21; *ädgü ädgü ö.+lärkä* 11; *[ä]d[üg] ädgü ö.+lärkä* 13; *ä[d]gü ädgü ö.+lärinin* 43

**ölüm** 'ölüm' *ö.+kä korkmak* 56

**örit-** 'yükseltmek' *yiltizlärig ö.* 20; *burhan kutıña köñül ö.-däçi* 34; *burhan kutıña köñül ö.-mişlärim* 41

**öz** 'kendü' *ö. eltinü umaguka korkmak* 55; *k(ä)ntü ö.+läri* 48

**P**

**paramitlig** < Toh. A *pāramit* < Skt. *pāramita* + Tü. +*lıg* 'faziletli, erdemli' *mänin p. yorikminin ünüşinjä* 26

**S**

**sak** 'uyanık' *odugin s.+m* 41

**sudur** < Soğd. *swttr, swtr* < Skt. *sūtra* 'vaaz kitabı' *m(a)hasmaç atl(ı)g s.+ta* 10

**süçig** 'tatlı' *s. uun udımış tnl(ı)glar* 47

T

**takı** 'dahi, ve' t. 42, 51, 54

**tamtur-** 'tutuşturmak, yakmak' *y(a)ruk yula t.-daçı ürür* 3

**täg** 'gibi' t. 39

**täg-** 'değmek, ulaşmak' *biliglig ulug yarukın yarumakka t.-dim* 1

**tägür-** 'ulaştırmak, eriştıirmek' *paramitlig yorıkımnıj ünüşiñä t.-däçim ol* 27

**t(ä)ñri** 'Tanrı' t. t.+si 9, 10

**te-** 'demek, söylemek' t.-p 19, 27; t.-p t.-sär 9, 17, 24

**tet-** '{-Ir} ile birlikte kopula, bildirme' t.-irlär 9

**tıtag** 'sebeb, gerekçe' *ugrayu t.+ı* 33

**tınl(u)g, tıml(u)g** 'canlı' t.+lar arasmta 48

**toym** < Çin. 道人 *daoren* 'rahip' t.+lar 12

**törlüg, [t]örlüg** 'türülü' t. 35, 59

**tut-** 'tutmak' t.-sarlar 14; *küyü küzätgü t.-up* 42

**tutmak** 'tutma' *umug mağ t.* 11

**tükäl** 'bütün, sağlam' t. 2

U

**udı-** 'uyumak, uykuya dalmak' *süçig uun u.-mış* 47

**ugrayu** 'özel, hususı' u. *tiltagı* 32

**ugur** 'bahis, konu' u.+mta 12; u.+[mta] 4

**ulug** 'büyük, ulu' u. *yaruk* 5; u. *yarukın yarumakka* 1

**umagu** 'yapamama, muktedir olmama' *öz eltinü u.+ka korkmak* 55

**umug** 'umut' u. *mağ tutmak* 11

**uu** 'uyku' *agır u.+ka basıkıp* 46; *süçig u.+n udımış* 47

Ü

**üç** 'üç' ü. *y(a)vlak yolka korkmak* 57

**üçün** 'için' ü. 45

**üd** 'zaman, vakit' ol ü.+tä 55

**ünüş** 'çıkma, ortaya çıkma' *mäniñ paramitlig yorıkımnıj ü.+injä* 26

**üzä** 'ile, dolayısıyla' ü. 44

Y

**yakı[n]** 'yakın' [ä]d[lgü] *ädgü öglilärkä y.* 13

**yalñuz** 'yalnuz' y. *k(ä)ntü özläri* 48

**yanı** 'yeni' y. *bodis(a)t(a)vlar* 39

**yanırtı, yanırıtı** 'yeniden' y. 34, 40

**yaruk, y(a)ruk** 'parlak; ışık' y. 5; y. *yula* 3; y.+m *yarumakka* 1



- yarumak** 'ışıldama, parıldama' *ulug yarukın y.+ka* 1  
**yavız** 'kötü' *y. at küükä korkmak* 56  
**y(a)vlak** 'kötü' *üç y. yolka korkmak* 57  
**yänä** 'yine' *y. 33, 54*  
**yetinç** 'yedinci' *y. 27*  
**yeväg** 'donatım, teçhizat' *y.+läriğ* 28  
**yiltiz** 'esas, kök' *y.+läriğ* 20  
**ymä** 'dahi, da, de' *y. 40, 54*  
**yol** 'yol' *üç y(a)vlak y.+ka korkmak* 57  
**yonık** 'seyir, gidişat, eylem' *mänin paramitlig y.+mmın ünüşinä* 26  
**yula** 'meşale' *y(a)ruk y. 3*

## 6. Sonuç

Orta Asya Türk Budizminin Budist külliyyatının ortaya konmasında ve Türk Budizminin sınırlarının çizilmesinde küçük bir katkı amacıyla hazırlanan bu çalışmanın sonuçları şu şekilde sıralanabilir: (1) Bu çalışma ile kimi satırları bütünlüklü kimi satırları tahrip olmuş dört Eski Uygurca fragmanın neşri gerçekleştirilmiştir ve bu fragmanların satır sayılarının toplamı 61'dir. (2) Çalışmanın söz varlığı 115 sözden oluşmaktadır. Bu sözlerin 96'sı (% 83.47) isim ve 19'u (% 16.52) fiil şeklinde tespit edilmiştir. Bu söz varlığından biri olan *evtit-* 'teşvik etmek, harekete geçirmek' fiili Eski Uygurca metinlerde çok nadir geçer ve bir tek bu metinde bütünlüklü şekilde tespit edilmiştir. (3) Metinde 7 alıntı sözcük tespit edilmiştir. Bunlardan üçü Türkçe bir ekle veya sözle oluşturulmuştur. Bunlara şu örnekler verilebilir: *paramit+lıg* (< Toh. A *pāramit* < Skt. *pāramita*) 'faziletli, erdemli', *burhan* < Çin. 佛 *fo* 'Buddha' ve Tü. *han* 'Buddha' ve *nizvani+lıg* (< Soğd. *nyzβ'ny(y)*, *nyzβ'n'k* + Tü. *+lıg*) 'ihtiraslı, tutkulu'. Bunun dışındaki diğer alıntı sözler şöyle sıralanabilir: *bodis(a)t(a)v* (< Soğd. *pwdystβ*, *pwtystβ* < Skt. *bodhisattva*) 'Buddha adayı', *m(a)hasmaç* (<< Skt. *Mahāsamāja-sūtra*) 'bir eser adı', *nom* < Soğd. *nwm* 'öğreti' ve *toym* < Çin. 道人 *daoren* 'rahip'.

## Kısaltmalar

bk.	bakınız
c.	cilt
Çin.	Çince
ed.	editör(ler)
EUyg.	Eski Uygurca

krş.	karşılaştırınız
Skt.	Sanskritçe
Soğd.	Soğdca
Toh. A	Toharcanın A diyalekti

## Kaynaklar

- ADAMS, D. Q. (2013) *A Dictionary of Tocharian B. Revised and Greatly Enlarged*. Vol. 1-2. Amsterdam, New York: Rodopi. (Leiden Studies in Indo-European. 10.)
- CH'EN, K. (1973) *Buddhism in China: A Historical Survey*. Princeton: Princeton University Press.
- CLAUSON, S. G. (1972) *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*. Oxford: Oxford at the Clarendon Press.
- EDGERTON, F. (1953) *Buddhist Hybrid Sanskrit Grammar and Dictionary*. c. II: Dictionary. New Haven: Yale University Press.
- ERDAL, M. (1991) *Old Turkic Word Formation. A Functional Approach to the Lexicon*. Vol. I-II. Wiesbaden: Harrassowitz. (Turcologica 7.)
- GHARIB, B. (1995). *Sogdian Dictionary: Sogdian-Persian-English*. Tehran: Farhangan.
- HARVEY, P. (2013) *An Introduction to Buddhism. Teaching, History and Practices*, 2<sup>nd</sup> Edition. Cambridge: Cambridge University Press.
- Japanese-English Buddhist Dictionary* (1979) Tōkyō: Daitō Shunppansha.
- MAKEHAM, J. (2014) Introduction. *Transforming Consciousness. Yogācāra Thought in Modern China*. ed. John MAKEHAM. New York: Oxford University Press.
- MONIER-WILLIAMS, M. (1899) *A Sanskrit-English Dictionary*. Oxford: Oxford University Press.
- NADALYAYEV, V. M., D. M. NASILOV, E. R. TENİŞEV, A. M. ŞÇERBAK (1969) *Drevnetyurkskiy Slovar'*. Leningrad: Izdat. Nauka, Leningradskoe Otd. (Akademiya Nauk SSSR. Institut Yazıkoznaniya).
- ÖLMEZ, M. (1998) Eski Uygurca *odug sak* İkilmesi Üzerine. *Türk Dilleri Araştırmaları*, 8: 35-47.
- ÖZERTURAL, Z. (2012) *Alltürkische Handschriften Teil 16: Mahāyāna-sūtras und Kommentartexte*. Stuttgart: Franz Steiner. (Verzeichnis der Orientalischen Handschriften in Deutschland. XIII, 24.)
- ÖZERTURAL, Z., K. RÖHRBORN (2020) *Uigurisches Wörterbuch. Sprachmaterial der vorislamischen türkischen Texte aus Zentralasien, I. Verben*. Band 2: edād- – ıztä- . Stuttgart: Steiner.
- POUCHA, P. (1955) *Institutiones Linguae Tocharicae. Pars I: Thesaurus Linguae Tocharicae Dialecti A*. Praha: Statni Pedagogicke Nakladatelstvi. (Monografie Archivu Orientalniho. XV.)
- RÖHRBORN, K. (1977-1998) *Uigurisches Wörterbuch. Sprachmaterial der vorislamischen türkischen Texte aus Zentralasien*. 1-6. Wiesbaden: Steiner.
- RÖHRBORN, K. (1991) *Die alttürkische Xuanzang-Biographie VII. Nach der Handschrift von Leningrad, Paris und Peking sowie nach dem Transkript von Annemarie von Gabain hrsg., übersetzt und kommentiert*. Wiesbaden: Harrassowitz. (Xuanzangs Leben und Werk. 3. VdSUA. 34.)
- RÖHRBORN, K. (2010) *Uigurisches Wörterbuch. Sprachmaterial der vorislamischen türkischen Texte aus Zentralasien, Neubearbeitung. I. Verben*. Band. 1: ab- - äzüglä-. Stuttgart: Steiner.
- SHŌGAI, M. (2003) *Roshia shozō uiguruگو bunken no kenkyū. Uiguru monji hyōki kanbun to*

- uigurugo butten tekisuto*. [İngilizce başlık:] *Uighur Manuscripts in St. Petersburg. Chinese Texts in Uighur Script and Buddhist Uighur Texts*. Kyoto (Studies in Old Eurasian Languages. 1.)
- SIDERITS, M. (2007) *Buddhism as Philosophy: An Introduction*. Indianapolis: Hackett Publishing Co.
- SOOTHILL, W. E., L. HODOUS (1937) *A Dictionary of Chinese Buddhist Terms: with Sanskrit and English Equivalents and a Sanskrit-Pali Index*. London: Kegan Paul, Trench, Trubner & Co.
- TEKİN, Ş. (1980) *Maitrisimit nom bitig: Die uigurische Übersetzung eines Werkes der buddhistischen Vaibhāṣika-Schule*. 1. Transliteration, Übersetzung, Anmerkungen. 2. Analytischer und rückläufiger Index. Berlin: Akademie-Verlag. (AdW der DDR. ZAGA. SGKAO. BT. 9.)
- WILKENS, J. (2001) *Die Drei Körper des Buddha (trikāya). Das dritte Kapitel der uigurischen Fassung des Goldglanz-Sutras (Altun Yaruk Sudur). Eingeleitet, nach den Handschriften aus Berlin und St. Petersburg herausgegeben, übersetzt und kommentiert*. Turnhout. (BT. 21.)
- WILKENS, J. (2007) *Das Buch von der Sündentilgung. Edition des alttürkisch-buddhistischen Kṣanti Kılğuluk Nom Bitig*. Teil 1. [Vorwort, Einleitung, Edition]. Teil 2. [Glossar, Transliterationen, Tafeln]. Turnhout: Brepols. (BBAW. Akademienvorhaben Turfanforschung. BT. 25, 1 ve 2.)

## Elektronik Kaynaklar

- DDB = Digital Dictionary of Buddhism, [www.buddhism-dict.net](http://www.buddhism-dict.net) (Erişim tarihi: 24.03.2020).
- U 1317 ([T I] 10): [ön:] <http://turfan.bbaw.de/dta/u/images/u1317seite2.jpg> (Erişim tarihi: 25.03.2020) ve [arka:] <http://turfan.bbaw.de/dta/u/images/u1317seite1.jpg> (Erişim tarihi: 25.03.2020)
- U 1338 ([T I] 11): [ön:] <http://turfan.bbaw.de/dta/u/images/u1338seite2.jpg> (Erişim tarihi: 25.03.2020) ve [arka:] <http://turfan.bbaw.de/dta/u/images/u1338seite1.jpg> (Erişim tarihi: 25.03.2020)
- U 1366 ([T I] 13): [ön:] <http://turfan.bbaw.de/dta/u/images/u1366seite2.jpg> (Erişim tarihi: 25.03.2020) ve [arka:] <http://turfan.bbaw.de/dta/u/images/u1366seite1.jpg> (Erişim tarihi: 25.03.2020)
- U 1367 ([T I] 12): [ön:] <http://turfan.bbaw.de/dta/u/images/u1367seite2.jpg> (Erişim tarihi: 25.03.2020) ve [arka:] <http://turfan.bbaw.de/dta/u/images/u1367seite1.jpg> (Erişim tarihi: 25.03.2020)

## Uğur Uzunkaya [orcid.org/0000-0003-4534-9305](https://orcid.org/0000-0003-4534-9305)

Dr. Öğr. Üyesi, Erzurum Teknik Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

Adres: Erzurum Teknik Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, 25100 Yakutiye, Erzurum/TÜRKİYE.

Telefon: 444 53 88/2593.

E-posta: [uguruzunkaya1@gmail.com](mailto:uguruzunkaya1@gmail.com)

**Yazı bilgisi:**

Alındığı tarih: 16 Nisan 2020

Yayına kabul edildiđi tarih: 12 Ekim 2020

E-yayın tarihi: 9 Kasım 2020

Çıktı sayfa sayısı: 20

Kaynak sayısı: 29